

INTERVIEW MET HANS VAN MIERLO

Het moet blijken dat we gewenst zijn als coalitiepartner ik denk aan twee ministers in het kabinet

JAN HOEKEMA MARIAN LOUPPEN-LAURANT

Is D66 een regeringspartij of een getuigenispartij?
Ik vind dat een enigszins kunstmatig onderscheid, maar als het zo tegenover elkaar wordt gesteld, is D66 een potentiële regeringspartij. D66 wil de band tussen kiezers en gekozenen versterken door de kiezers rechtstreeks invloed te geven op de vorming van de regering. De kiezers willen dat eigenlijk ook en andere partijen spelen daarop in met leuzen als 'Kies de minister-president' en 'Laat Lubbers zijn karwei afmaken', maar in werkelijkheid kiezen zij de controleurs van de macht en niet de macht zelf. D66 wil dat burgers daadwerkelijk ook een stem voor de macht kunnen uitbrengen en dat wijst in de richting van regeringspartij.

Kan D66 als regeringspartij de pretentie van 'redelijk alternatief' en 'andere politiek' wel waarmaken?
Tot op zekere hoogte. In een kabinet kunnen wij een bepaalde handelwijze of houding aan de dag leggen die van invloed kan zijn, maar wij moeten bescheiden blijven, al was het alleen maar omdat wij een kleine partij in een coalitie zijn. Wij bepalen daar niet alleen de cultuur. Waar het om gaat is dat je als partij in bepaalde situaties, bijvoorbeeld bij falende ministeriële verantwoordelijkheid op een bepaald punt, niet verder meegaat en het aandurft uit te stappen.

Welke coalitie?

In welke coalitie komt D66 het beste tot haar recht?
Je moet een verschil maken tussen een beslissende positie in het kabinet- de wip-positie tussen de twee grote andere partijen- en die in de Kamer. Dat laatste

hebben wij nooit gehad, het eerste wel in het kabinet-Van Agt II. Ik ben van mening dat wij in principe bereid zouden moeten zijn tot een kabinet van CDA en PvdA (of andersom) toe te treden, maar ik heb er geen dringende haast mee. Ik zie dat afstandelijk. Wij zouden in de huidige omstandigheden eerder een wip-positie dan een brugfunctie in het kabinet hebben, met alle voor- en nadelen die daarbij behoren. Er is wel een essentieel verschil tussen nu en 1981: met zo'n geweldig goede uitslag lag het toen voor de hand aan de vorming van het kabinet deel te nemen. Achteraf kun je zeggen dat het beter zou zijn geweest als wij het niet zouden hebben gedaan, gezien de onmogelijke verhoudingen in dat kabinet. Wij hadden de pretentie een brug te kunnen vormen en gaandeweg als een soort helende factor op te treden en daarop hebben wij ons zeer verkeken. Nu ligt het anders. CDA en PvdA staan zowel programmatisch als qua persoonlijkheden en politieke toonhoogten dicht bij elkaar.

Dat doet tegelijkertijd de vraag rijzen of wij nu überhaupt nodig zijn in een combinatie CDA - PvdA.
Dat is juist. Er is ook niet zo'n 'urges' om zeker ons daar als een soort derde wiel aan de wagen bij te voegen, maar ik zeg er geen 'neen' tegen. Wij zijn, gezien het verleden, terughoudend, maar zeker beschikbaar.

Toch laten Kok en Lubbers wel geluiden in die richting horen. Waarom zouden CDA en PvdA ons erbij willen hebben?
Beide partijen zullen zeker hun redenen hebben om ons aan tafel te willen hebben en ons mede-verantwoordelijkheid te laten nemen. Wij zijn een aantrekkelijke

partij omdat wij minder historisch beladen zijn en geen specifieke belangenpartij vormen. Er zijn voor beide partijen ook kwantitatieve redenen om met D66 de meerderheid in het kabinet te verkrijgen of te verstevigen. Kwalitatief zijn wij mogelijk interessant voor de PvdA omdat wij het 'libertijnse' element versterken. Wij nemen ook standpunten in rond kwesties als individualisering, media, vernieuwing overheid en andere, die voor beide partijen hun nut kunnen hebben. Tenslotte veronderstel ik dat het voor CDA en PvdA minder aantrekkelijk is om ook ons in de oppositie te hebben.

D66 en VVD leren samenwerken in de oppositie

Laurens Jan Brinkhorst zei dat het voor de toekomst goed zou zijn als D66 en de VVD in de oppositie zouden leren samen te werken, wat tot nu toe niet is voorgekomen.

Daar zit wel iets in, ook om ooit te bereiken, dat het CDA buiten de regering blijft bij een coalitie van PvdA-VVD-D66, maar dat is iets voor de toekomst. Overigens is het niet onwaarschijnlijk dat de VVD zich in zo'n situatie naar rechts zou profileren, waardoor de afstand tot D66 juist groter zou worden.

Is toetreding tot een CDA-VVD-kabinet mogelijk, bijvoorbeeld als D66 een meerderheid zou volmaken? Zou dat qua invloed aantrekkelijk zijn?

Daarmee zou ik grote moeite hebben. In elk geval zou het huidige kabinetsbeleid daarvan geen inzet mogen zijn. In laatste instantie wil ik het niet categorisch uitsluiten, maar ik zie weinig redenen om een CDA-VVD-kabinet aan een meerderheid te helpen. Zeker nu de VVD een periode van regressieve profilering door maakt, lijkt het mij zeer onwaarschijnlijk.

Voorwaarden

Onder welke voorwaarden zou D66 aan een kabinet moeten meedoen?

Het moet niet zo zijn dat wij alleen mogen 'aanschuiven' in ruil voor een korst brood. Het moet blijken dat wij in principe gewenst zijn als coalitiepartner, het moet de andere partijen iets waard zijn. Ik denk aan twee ministers in het kabinet. Eén minister is een eenling, twee worden al een groep en dat is van groot belang. Ik besef dat dat gezien het verwachte aantal zetels een zekere oververtegenwoordiging betekent, maar dat is tegelijkertijd het bewijs dat men onze deelname op prijs stelt.

Welke inhoudelijke voorwaarden zouden wij moeten stellen?

Het zou erg onverstandig van mij zijn om nu onze voorwaarden op tafel te leggen, maar het zal niemand verrassen als ik zeg dat van de zijde van D66 zware voorwaarden voor het milieubeleid kunnen worden verwacht.

Verhouding kabinet-kamer

Welke verhoudingen zouden moeten bestaan tussen kabinet en kamer?

Zoals ik ook al zei bij het in ontvangst nemen van het boek van Van Oerle over kabinetsformaties: hoe breder de parlementaire basis, hoe minder rigide de

verhoudingen hoeven te zijn tussen kabinet en parlement. Een regeer-akkoord kan dan minder strak en beperkter van omvang zijn. Het dualisme krijgt daardoor ook weer meer inhoud. Bij zo'n brede basis als van CDA, PvdA en D66 is het mogelijk dat de fracties hun controlerende rol weer meer inhoud geven, in plaats van primair de regering in stand te houden. Ook de kleinste fractie heeft dan enige ruimte voor een eigen opstelling en voor de grotere fracties geldt dat er binnen de fractie meer ruimte ontstaat voor verschillende opvattingen. Er zou dus enigermate met wisselende meerderheden gewerkt kunnen worden. Ik zeg dit wel met enige aarzeling, omdat er ook een gevaar aan kleeft, nl dat men zich te vrijblijvend gaat opstellen. Dat kan natuurlijk niet, er is een ondergrens. Het mag niet tot gevolg hebben dat men zich als kleine fractie onttrekt aan de verantwoordelijkheid en geheel onafhankelijk gaat opereren.

Hoe zou de verhouding tussen de D66-fractie en ministers en achterban moeten zijn?

Voor de verhoudingen binnen D66 geldt dat ik ministers als dienaren van de Kroon zie en de fractie als de voornaamste politieke gezichtsbepaler. Een minister is geen partij-orgaan. De fractie is aanspreekpunt voor leden en achterban. Natuurlijk houdt een minister wel eens een spreekbeurt etc., maar de nadruk valt op de fractie. Tussen fractie en minister is goed overleg noodzakelijk; dat vind ik niet strijdig met het dualisme. Het contact kan rechtstreeks of via een politiek adviseur verlopen. De mijne zat destijds bij de fractievergaderingen te luisteren: hij was mijn antenne naast wat ik zelf deed om in contact te blijven met de partij. Dat laatste bleef wel beperkt; eigenlijk alleen tot de fractie, een congres en een enkele spreekbeurt, maar dat past in de rol van minister.

De minister als dienaar van de Kroon is een mooie theorie, maar in de praktijk ervaren mensen dat niet zo. Men identificeert ministers wel degelijk met de eigen partij en heeft in die zin ook verwachtingen.

Toch is dat niet terecht. Wij stellen onze verwachtingen wel eens wat te hoog. Als het tot regeringsdeelname komt, ontstaat de noodzaak compromissen te sluiten; dat is onontkoombaar. Als je de weg naar kabinetsdeelname oversteekt, loop je de kans overreden te worden: maar als je geen risico's neemt, kom je nergens. Wie mooi wil blijven, niet bereid is in te leveren, moet thuis achter de spiegel blijven zitten.